

Cristoforo Colombo genio del mare

Una mostra e una conferenza all'Istituto Italiano di Cultura
a 500 anni dalla morte

Kolombusz Kristóf, a tenger zsenije

Kiállítás és konferencia az Olasz Kultúrintézetben
halálának 500. évfordulója alkalmából

Nel cinquecentenario della "scoperta dell'America" (1992), sono state organizzate, a Genova e Siviglia, due esposizioni internazionali specializzate che hanno riproposto tutti gli aspetti della genesi e della gestione della scoperta del grande genovese, in nome della fede cristiana e a favore dei sovrani di Spagna Ferdinando d'Aragona e Isabella di Castiglia y Leon.

Il più autorevole esponente dei colombisti italiani, il Sen. Paolo Emilio Taviani, a nome del "Comitato Nazionale per le celebrazioni del V centenario della scoperta", ha firmato un agile ma ponderoso libretto – *Cristoforo Colombo-genio del mare* – con il quale passa in rassegna tutti i temi, riguardanti Colombo. Nel 1992 una sintesi poderosa dei documenti disponibili sembra chiudere lo spazio a misteri e interpretazioni, difforni dalle tesi ufficiali, esposte durante le esposizioni universali del 1882 e del 1992. Taviani ammette possibili eventi temporalmente distinti

Amerika felfedezésének ötszázadik évfordulója alkalmából (1992) Genovában és Sevillában két nemzetközi szakkiallítást rendeztek, melyek keretében újra felelevenítették Genova nagy szülőtte felfedezésének minden aspektusát. Ez a korszakos felfedezés a keresztény hit jegyében született és a felfedező a spanyol uralkodóknak, Aragóniai Ferdinándnak és Kasztíliai Izabellának ajánlotta.

Az olasz Kolombusz kutatók legmértékadóbb alakja, Paolo Emilio Taviani szenátor gondozásában jelent meg egy könnyed szerkesztésű, de ugyanakkor tekintélyes kötet Kolombusz Kristóf, a tenger zsenije címmel. A könyv „A felfedezés ötszázadik évfordulójának megünneplését szervező Országos Bizottság” megbízásából és nevében keletkezett, erénye, hogy áttekinti a Kolombusszal kapcsolatos valamennyi témát.

1992-ben úgy tűnt, hogy a számos rendelkezésre álló dokumentum fényében megoldottnak tekinthetők azok a rejtélyek, titkozatosságok, melyek az 1882. és 1992. évi világkiállításokon merültek fel a hivatalos állásponthoz képest eltérő interpretációk formájában. Taviani elfogadja azt, hogy időnként felmerülnek kérdések, eltérő vélemények is a nagy genovai felfedező tevékenységét illetően: például, hogy ki érkezett előbb Amerikába, a vikingek, netán a kínaiak; ki rajzolta meg először azokat a hajózási térképeket, például Zuane Pizzigano térképét, melyek már akkor jelezték az új földek létezését, mikor Kolombusz még nem hajózott el San Salvador irányába. Mindazonáltal Taviani ragaszkodik ahhoz, hogy a felfedezés eredetisége és dicsősége Kolombuszról illeti, vagyis azt, aki az egész folyamatot végigvitte: odaért, visszatért, referált oly módon, hogy útját más is meg tudja ismételni. Beszámolt arról – a hittérítés kitűzött céljainak fényében –, hogy milyen embereket, milyen növényzetet, milyen állatokat talál ott az, aki megismétli ezt az utat, mit kell tennie a természeti kincsek, az emberi munka termelő és kereskedelmi célú hasznosítása érdekében. Tehát Kolombusz az, akinek felfedezése megnyitja az Újkor első évszázadát, a modern idők korát minden „ha” és minden „de” nélkül.

Néhány mai publikáció azt jelzi, hogy vannak, akik szeretnék teljesen újraindítani Kolombusz történetének és a nagy földrajzi felfedezések folyamatának néhány alapvető mozzanatát. Az ártéltelmezés motívuma az első kolombuszi út után, a genovai Giovan Battista Cybo, azaz VIII. Ince pápasága idején felmerült bizonyos geopolitikai érdekek.

Érdekes, hogy Taviani az 1992-ben megjelent népszerűsítő összegzésében nem tért ki a római pápaság vallási és geopolitikai szerepére az új világ felfedezésében. Pedig emlékeznünk kell arra, hogy II. Mohamed iszlám birodalma 1453-ban elfoglalta Konstantinápolyt, megszerezve többek között négy rendkívül értékes keresztény relikviát, köztük például azt a dárdát, melyet Krisztus bordái közé döftek. A törökök Európa felé vonultak, a Mediterrán tengeren portyáztak, és

dall'operare del grande genovese: chi è arrivato prima in America, i vichinghi, i cinesi; chi ha tracciato carte nautiche che prevedevano nuove terre prima che Colombo veleggiasse verso S.Salvador, ad es. la carta di Zuane Pizzigano. Tuttavia Taviani rivendica l'originalità della scoperta come processo del giungere e tornare, riferire a chi possa ripetere l'esperienza di riscoprire e di operare

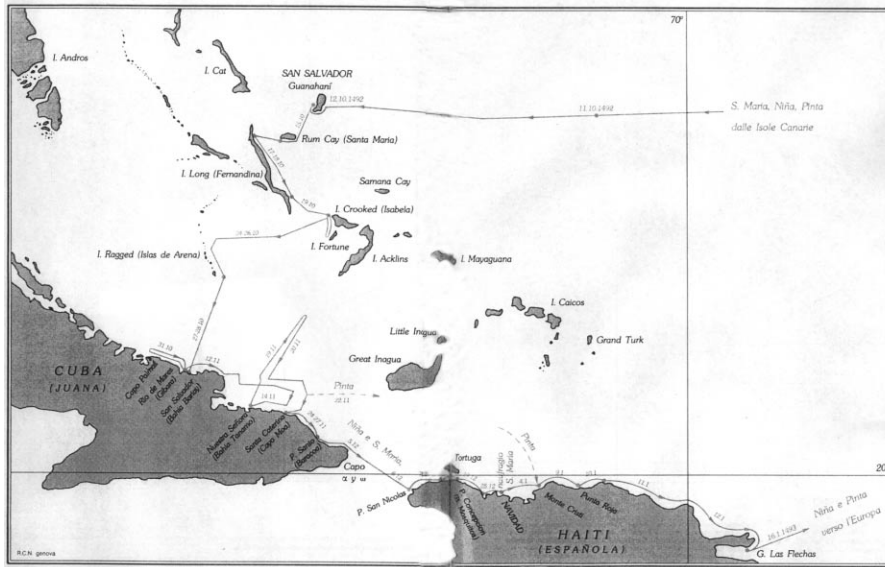
con obiettivi di sfruttamento delle risorse umane, animali e vegetali individuate, a fini produttivi e commerciali, alla luce della propagazione della fede. Dunque Colombo è l'uomo che apre i secoli dell'età moderna senza se e senza ma.

Alcune recenti pubblicazioni sembrano voler riscrivere completamente una parte fondamentale della storia di Colombo e delle grandi esplorazioni geografiche alla luce di interessi geopolitici maturati dopo il 1° viaggio, iniziato sotto il pontificato del papa genovese Giovan Battista Cybo – Innocenzo VIII.

È curioso che nella summa divulgativa di Taviani del 1992 sia assente la valutazione del ruolo geopolitico e religioso del papato romano nella scoperta del nuovo mondo. Va infatti ricordato che l'Islam di Maometto II ha occupato Costantinopoli, nel 1453, impadronendosi tra l'altro di 4 reliquie cristiane di grande valore religioso (la lancia con cui Longino ha trafitto il costato di Cristo ad es.).

I turchi dilagano verso l'Europa centrale scorrazzano sul Mare Mediterraneo e soltanto nel 1456 vengono fermati a Nandorfehervar (Belgrado) da Hunyadi János solo temporaneamente. Nel 1480 i turchi occupano Otranto e decollano lì 12000 cristiani che hanno rifiutato la conversione all'Islam. Il Papato e la cristianità sono al terrore. Sisto IV, papa ligure di Savona, dei Della Rovere, emette una bolla per una Crociata resa tuttavia impossibile per le divisioni e le lotte di potere nel campo cristiano nonché per la mancanza dell'oro necessario per preparare una armata credibile.

Il 2 gennaio 1492 però restituisce speranza al campo cristiano. Gli arabi moreschi che da 700 anni occupano la Spagna, vengono, con la fine della guerra di Reconquista, definitivamente sconfitti e cedono l'ultimo presidio in terra di Spagna, Granada, a Ferdinando d'Aragona e Isabella di Castiglia y Leon. Il Papa romano è Giovan Battista Cybo- Innocenzo VIII, genovese come Colombo e come molti banchieri, prestatori, in Spagna, di denaro ai sovrani che il Papa benedice e titola come re cattolicissimi. Innocenzo VIII della famiglia genovese potentissima dei Cybo è un Papa quasi bandito dalla storia! Viene menzionato limitatamente alle sue caratteristiche di spinto nepotismo, per avere fatto costruire le due fontane di Piazza San Pietro, per aver curato rapporti di potere e di parentela ad esempio con Lorenzo dei Medici, garante della pace in Italia. Eppure questo papa dovrebbe essere riscoperto specie con riferimento alla vicenda di Colombo e al tentativo di operare per la coesistenza delle tre religioni monoteiste, cristiani, islamici ed ebrei, illuminati dallo Spirito Santo, per una nuova Gerusalemme come predetto dai Profeti. Dopo il gennaio 1492 c'è una accelerazione vertiginosa delle vicende relative al 1°viaggio di esplorazione di Colombo. Il 17 aprile 1492 i sovrani

csak 1456- ban sikerült seregüket időlegesen megállítania Nándorfehervárnál (ma Belgrád) a magyar hadvezérnek, Hunyadi Jánosnak.

A törökök 1480-ban elfoglalták Otrantót és 12.000 keresztény embert fejeztek le, akik megtagadták az iszlám hit felvételét. A pápaság és az egész keresztény világ retteg. IV. Sixtus, a liguriai Savonából, a Della Rovere családból származó pápa kibocsátotta azt a bullát, mely-

nek értelmében kereszties hadjáratot szerveztek volna. A megvalósítás azonban lehetetlennek bizonyult, mert ehhez túl nagy volt a keresztény világban a megosztottság és dült a hatalomért folytatott belső harc. Hiányzott továbbá egy ütőképes és meggyőző erejű hadsereg felállításának finanszírozáshoz szükséges arany is. 1492. január 2-án azonban visszatér a remény. Az arab mókrok, akik mintegy 700 éve tartották megszállva Spanyolországot, elszenvedik utolsó vereségüket is a viszzzahódító háborúban, kénytelenek visszszolgáltatni az utolsó elfoglalt területet, Granadát is Aragóniai Ferdinándnak és Kasztíliai Izabellának. Giovan Battista Cybo ekkor a római VIII. Ince pápa, aki éppen úgy genovai születésű, mint Kolombusz és mint ahogy sok bankár, az uralkodóknak pénzt kölcsönöz a háborúzáshoz, a pápa pedig megáldja őket, mint a legkatholikusabb királyokat. VIII. Ince, a nagyhatalmú és gazdag genovai Cybo család sarja a történelem által szinte elfelejtett pápa volt. Ritkán emlegetik, akkor is inkább nepotista szemlélete miatt, vagy mint azt a pápát, aki a Szent Péter tér két szökőkútját építtette, vagy mint aki hatalmi és rokoni kapcsolatokat ápolt Lorenzo De Medicivel, aki akkor az itáliai békét garantálni tudta. Mégis ezt a pápát talán érdemes lenne újra felfedezni különösképpen a Kolombusz-üggyel kapcsolatban, vagy azért, mert megkísérelte elősegíteni a monoteista vallások együttélését, azaz megpróbálta összebékíteni a Szentlélek által megvilágosodott keresztény, muzulmán és a zsidó hitet vallókat. Tette mindezt egy új Jeruzsálem születéséért, azért, hogy a próféták jóslata beteljesedjék.

Az 1492. év januárja után elképesztő módon felgyorsulnak az események Kolombusz első felfedező útja körül. Spanyolország mélyen katolikus uralkodói hét évvel azután, hogy Kolombusz forszírozni kezdte az expedíció engedélyezését, és VIII. Ince pápa legátusa Monsignore Geraldini nyomásának következtében 1492. április 17-én aláírták az expedícióról szóló szerződéseket (Capitulaciones de Santa Fé), melyben új lakott területek felfedezését, vagy a már ismertek újra felkeresését tűzték ki célul. Ferdinánd és Izabella felhatalmazzák Kolombuszt a misszió vezetésére, és különféle iránymutatásokkal, valamint hivatalos megbízólevéllel látják el. Hallatlan mértékben felruhazzák a genovai hajóst címekkel, rangokkal és privilégiumokkal. Kolombusz 1492. augusztus 3-án indul el Paloszból. Ha belegondolunk abba, hogy a „megszerezni a keletért a nyugatot” projektre hét évnyi várakozás után mindössze néhány hónap alatt áldását adta a spanyol uralkodóház – engedélyezte, megszervezte és finanszírozta –, meg kell értenünk azt, hogy, hacsak csoda nem történt, ehhez olyan erős politikai-vallási személyiség beavatkozására volt szükség, akinek Ferdinánd és Izabella nem mondhatott nemet.

Ez a tény indokolja, hogy előtérbe kerülhetett az a feltételezés, hogy egy erős genovai lobby gyors beavatkozása nyomán sikerült meggyőzni a spanyol uralkodót arról, hogy költségekre való tekintet

cattolicissimi di Spagna, dopo sette anni di insistenze da parte di Colombo e per l'influenza del legato di Innocenzo VIII, mons. Geraldini, firmano i contratti (capitulaciones de Santa Fé) relativi a spedizioni, all'eventuale scoperta di nuove terre abitate o al raggiungimento di quelle già note. Ferdinando ed Isabella autorizzano la missione di Colombo dotandola di indicazioni e credenziali. Attribuiscono al marinaio genovese titoli e privilegi di portata inaudita. Colombo parte da Palos il 3 agosto 1492. Francamente per credere che dopo 7 anni di attesa il progetto "buscar el Levante por el Poniente" venga autorizzato, organizzato e finanziato in pochi mesi dai sovrani di Spagna, occorre immaginare, salvo miracoli, l'intervento di qualche soggetto politico-religioso al quale Ferdinando ed Isabella non potevano dire no.

Ecco, dunque, recentemente avanzare l'ipotesi di un intervento tempestivo e risolutore da parte di una lobby di genovesi capace di convincere i sovrani ad autorizzare, senza spesa, nel loro interesse e nell'interesse della cristianità e dei mercanti-finanziari genovesi, l'impresa di Colombo.

La lobby dei genovesi è facile immaginare sia stata composta da numerosi mercanti-finanziari che controllavano il mercato di molti generi in Spagna (oro, seta, grano, allume, mastice, schiavi, zucchero, ecc.) e il finanziamento a prestito della corte: Centurione, Grimaldi, Lomellini, Pinelli, Doria, Fieschi, Cybo, Usodimare, Lanzarotto.

Per i banchieri mercanti genovesi si trattava di mantenere le posizioni di potere esistenti in Spagna, nonostante l'ostilità degli spagnoli contro il loro strapotere e le loro prerogative, nella previsione, poi avveratasi, che, conquistata l'America continentale, da parte della Spagna la finanza genovese sarebbe diventata così significativa e potente da espellere dal mercato finanziario dell'impero, dove "mai tramontava il sole", altri banchieri e in particolare i potenti Fugger.

La lobby dei mercanti però ha agito, per il 1° viaggio di Colombo, in sintonia di interessi con il genovese Cybo-Innocenzo VIII, papa dal 1484 al 1492. Per il papa bandito dalla storia, si trattava di operare per sconfiggere o persuadere i musulmani alla coesistenza pacifica e alla fusione delle tre religioni monoteiste, alla luce dello Spirito Santo per la Nuova Gerusalemme in terra, predetta dai Profeti.

Con tale riferimento si può forse interpretare il criptogramma di Colombo, mai svelato, che può così suonare: *Sanctus Spiritus Adveniat Super Cristianos Mauros Yudaes*. Innocenzo VIII muore nel luglio 1492, poco prima della partenza di Colombo, il quale ignora il fatto. Alessandro VI Rodrigo Borgia, Papa spagnolo che segue Innocenzo VIII e forse opera per bandire anche il ricordo del papa genovese, ha una visione geopolitica che cancella di fatto la lotta all'Islam, concentrandosi sull'attribuzione di competenze territoriali coloniali a Spagna e Portogallo. Il sogno mistico religioso di Innocenzo VIII e di Colombo svanisce, e inizia così l'epoca della colonizzazione e anche del genocidio degli indiani ad opera di Cortez e Pizarro. L'oro, e anzitutto l'argento, arrivarono a fiumi in Europa.

Per molto tempo, però, i mercanti genovesi godranno ancora del loro "investimento a perdere" sulle spedizioni di Colombo. Si diceva, con ostilità, «l'argento nasce in America, transita in Spagna, è sotterrato a Genova».

Erminio Raiteri

Per saperne di più:

1. Ruggero Marino Cristoforo Colombo. L'ultimo dei Templari (Sperling&Kupfer – 2005)
2. Hugh Thomas River of gold (Random House Trade Paperback – 2005)
3. Gavin Manzies 1421 – The year China Discovered the world (Bantam Books 2003)

nélkül támogassa Kolombusz vállalkozását saját, a kereszténység, a genovai kereskedők és pénzemberek érdekében. Nem nehéz elképzelni, hogy a genovai lobby kikből tevődhetett össze. Nyilván olyan kereskedőkről, bankárokról van szó, akik számos termék forgalmát ellenőrizték Spanyolországban (arany, selyem, búza, só, ragasztó, vagy a rabszolga-kereskedelem és a cukor, stb.) és a királyi ház rendszeres pénzkölcsönzői voltak. Említhetjük ebből az illusztris névsorból a Centurione családot, a Grimaldikat, a Lomelliniket, a Pinelli, a Doria, a Fieschi, a Cybo, az Usodimare és a Lanzarotto családok vállalkozásait.

A genovai bankárok számára az volt a legfontosabb, hogy fentartsák Spanyolországban a már megszerzett erős pozícióikat annak ellenére, hogy a spanyolok már nagy ellenszenvvel viszonyultak a pénzemberek túlhatalmához és követeléseikhez. A bankárok azt prognosztizálták – és ez később be is következett –, hogy amennyiben a spanyolok meghódítják Amerikát, a genovai fináncctőke olyan erős, és befolyásos lenne, hogy annak a birodalomnak a területéről, „ahol a nap sose nyugszik le”, minden bizonnyal kiszorítana mindenki mást, de különösképpen a legerősebb vetélytársat, a Fuggereket.

A kereskedők lobbyja Kolombusz első utazása megvalósulásának érdekében, 1484 és 1492 között, még teljes harmóniában cselekedett a genovai Cybo családból származó VIII. Ince pápával. A történelem által elfeledett pápának az volt a fontos, hogy diadalmaskodjon a muzulmánok felett, és meggyőzze őket a békés egymás mellett élés szükségességéről. Kísérletet tett arra, hogy a Szentlélek által megvilágosodva egyesüljön a három monoteista vallás, megszülessen a próféták által vizionált Új Jeruzsálem. Ez az új megközelítés talán segít értelmezni Kolombusz eddig soha meg nem fejtett sírfeliratát, mely így szól: *Sanctus Spiritus Adveniat Super Cristianos Mauros Yudaes*.

VIII. Ince pápa 1492 júliusában, kevéssel Kolombusz indulása előtt halt meg. Kolombusz erről a tényről tudomást sem vett. A VI. Sándor-Rodrigo Borgia néven ismert spanyol pápa, aki VIII. Incét követte a pápai trónon valószínűleg mindent megtett, hogy genovai elődjének még az emlékét is kitörölje. Az ő geopolitikai felfogása alapvetően más volt, mint elődjéé, felhagyott az iszlám ellen folytatott harccal, erejét arra összpontosította, hogy minél nagyobb befolyást szerezzen a spanyolok és portugálok által meghódított gyarmatokon. VIII. Ince és Kolombusz vallásos és misztikus álma így semmivé foszlik, és kezdetét veszi a gyarmatosítás klasszikus időszak, Cortez és Pizarro népirtása az indiánok között. Ekkortól az arany és az ezüst tömegesen áramlik Európába.

A genovai kereskedők még hosszú időn át élvezik a Kolombusz expedícióba fektetett tőkéjük hozamát, amit persze el is veszíthettek volna. Némi ellenséges éllel az a mondás járta „az ezüst Amerikában születik, megpihen Spanyolországban, de végül Genovában ássák el”.

Erminio Raiteri

Bővebben a témáról:

1. Ruggero Marino Cristoforo Colombo. L'ultimo dei Templari (Sperling&Kupfer – 2005)
2. Hugh Thomas River of gold (Random House Trade Paperback – 2005)
3. Gavin Manzies 1421 – The year China Discovered the world (Bantam Books – 2003)

It would appear that certain recent publications have completely rewritten a fundamental part of the history of Columbus and his global explorations in the light of geopolitical interests. One of these assigns an important role in the initiation of Columbus' voyages not only to the Spanish sovereigns of the time, but also to Pope Innocenzo VIII—who hoped to gather treasure for the preparation of a crusade, while aspiring as well to promote a peaceful fusion of the three monotheist religions—and to a lobby of merchants and financiers in Genoa bent on market supremacy in the context of the Spanish empire.